

POMM1083

Suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikka (5 op)

Oppimista vertaisilta
Päivi Torvelainen
(osa dioista Kainulainen, Heinonen ja Hankala)

Kuvat Pixabaystä

Tänään
tavoitteena

- oppia vertaisilta suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikasta

**Vuorovaikutustilanteissa
toimiminen**

Tekstien tulkitseminen

Tekstien tuottaminen

**Kielen, kirjallisuuden ja
kulttuurin
ymmärtäminen**

Moduulitehtävien purku n. 15 min

- Keskustelkaa tehtävästä. Millaisia ajatuksia se herätti? Mitä opitte siitä?
- Jos tehtävään kuului jokin pedagoginen sovellus, niin esitelkää tekemänne sovellus muille.
- **Pohtikaa, mitä tästä tehtävästä kannattaa kertoa muille, jotka eivät ole tehtävää tehneet. Miten lisäätte kertomanne avulla tietoutta suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikasta (tekstien tuottaminen, tulkitseminen, vuorovaikutustilanteissa toimiminen sekä kielen ,kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen)?**
- Tehkää esim. pari diaa, joiden avulla esitätte tärkeänä pitämänne asiat muille.
- Jos jokin asia jäi epäselväksi, niin tuokaa myös se esityksessänne esille.
- Esitysaikaa 5-10 min/ryhmä&pari.

- **MODUULI 1 Kielet ja kielitietoisuus**
- **MODUULI 2 Kirjallisuus, kulttuuri ja oppijoiden tekstiympäristöt**
- **Moduuli 3. Tekstien tuottaminen ja tulkitseminen ja monilukutaito**

Draaman perusteita

- [Draamatyöskentelyn kolme tärkeintä – Draamapurkki](#)
- [ReadDrama – ReadDrama -hankkeen kotisivut \(nmi.fi\)](#)

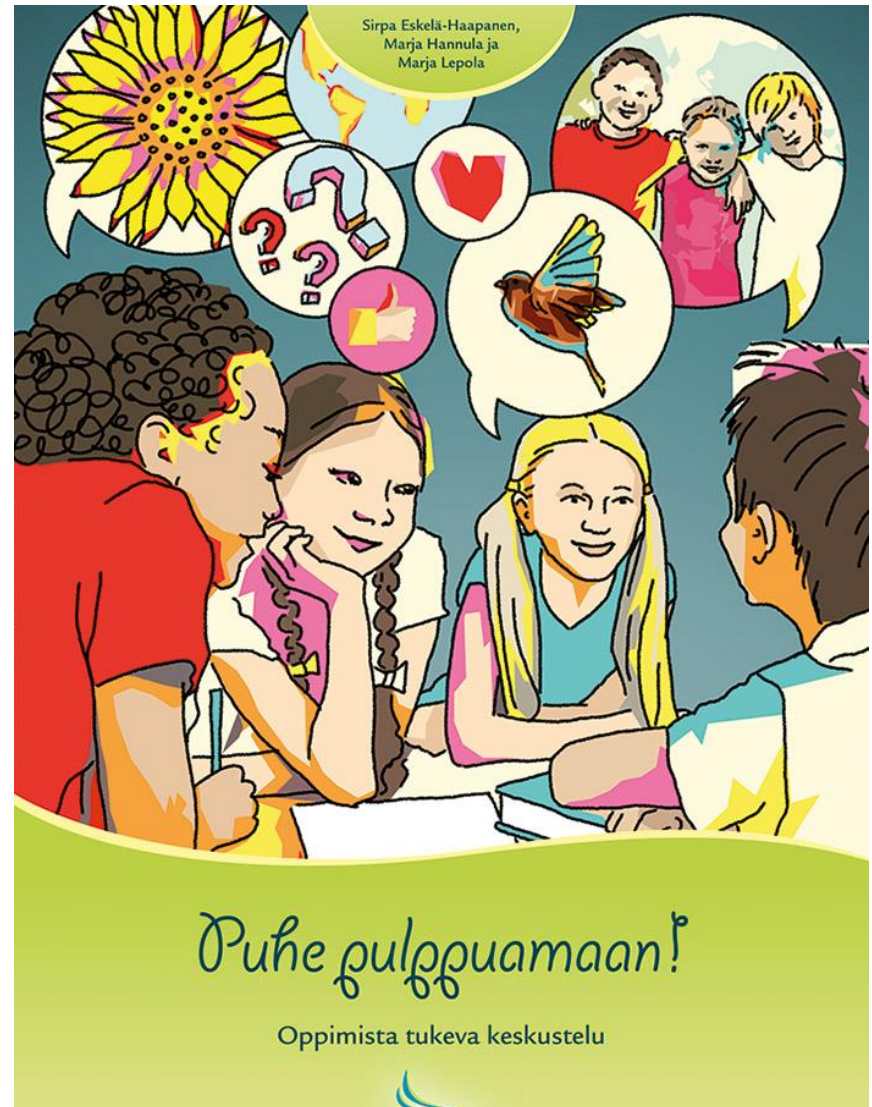
Keskustelun ohjauksen avuksi

Vuorovaikutuksellinen tuki. Luo luokkaan keskustelun perussäännöt. Mallinna ja opeta oppilaille keskustelun perustaitoja sekä ohjaa heitä jatkamaan keskustelua kysymällä, laajentamalla, tarkennuksilla ja perusteluja pyytämällä.

Keskustelua virittävät resurssit. Käytä keskustelua eri oppiaineiden tunneilla. Käytä monenlaisia oppilaiden elämään liittyviä aiheita ja tekstejä virittämään keskustelua. Haasteelliset ja vaihtelevat tekstit ja tehtävät innostavat oppilaita.

Anna aikaa ja tilaa keskustelulle. Anna oppilaille aikaa harjoitteluun ja tilaa keskustelulle luokassa. Ole pitkäjänteinen. Käytä erilaisia heterogeenisiä ryhmiä: koko luokka, pienryhmä tai parit.

Keskustelutaitojen tukeminen luokassa (Hannula 2012, 108)

Esimerkki keskustelun säännöistä (Hannula 2012, sovellus (ks. Thinking together -menetelmästä

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/39932>)

47 of 143

TAULUKKO 2 Yhteenvetoa ryhmien perussäännöistä

Sääntö	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Ryhmä 4	Ryhmä 5
Katso ja kuuntele henkilöä, joka puhuu.	X	X	X	X	X
Kunnioita muiden ajatuksia.	X	X	X	X	
Kysy jokaiselta vuorollaan mitä hän ajattelee.		X	X	X	X
Ryhmä pyrkii pääsemään yhteiseen päätökseen.	X	X	X	X	
Varmistu, että olette pohtineet kaikkia mielipiteitä ennen kuin päätätte.	X	X		X	
Varmista, että kaikilta kysytään, mitä he ajattelevat.	X			X	
Jos toiset vaativat sinua perustelemaan ideasi, tee se.			X		X
Huolehdi, että ryhmä on sopuisa keskustelun jälkeen.		X			X
Vaadi perusteluja, jos jollakin on erilainen ajatus kuin sinulla.			X		X
Tee oma päätöksesi heti ja pidä kiinni siitä.					X
Kysy perusteluja.	X				

Kaikki ryhmät valitsivat yhdeksi säännöksi: katso ja kuuntele henkilöä joka pu-

Esimerkki keskustelun ohjauksesta (harjoitteluvaihe) (Hannula 2012, 120–121)

Yksin

Tekstin ja vastausvaihtoehtojen lukeminen yksin.

Mielestäni Kirsin kannattaa valita vaihtoehto A. B. C. D tai muu, mikä?

Miksi hän valitsee tämän vaihtoehdon?

Mitä etuja vaihtoehdossa on?

Mitä haittoja vaihtoehdossa on?

Yhdessä

- Keskustelkaa kustakin vaihtoehdosta ja pohtikaa mitä etuja ja haittoja niissä olisi? Tarkastelkaa vaihtoehtoja monesta eri näkökulmasta. Mitä tapahtuu, jos Kirsi tekee näin, ideoikaa, mitä kaikkea se aiheuttaa.
- Minkä vaihtoehdon Kirsi valitsee? Rengastakaa Kirsin vaihtoehto. Perustelkaa yhteinen valintanne. A. B. C. D tai muu Mikä?.
- 1. Miksi hän valitsee tämän vaihtoehdon? 2. Miksi hän ei valitse muita vaihtoehtoja?

Miten innostat lasta lukemaan? (ks. Lähteet seuraavissa dioissa)

- Opettaja ja muut läheiset (perhe, isovanhemmat, harrastuksen aikuiset) ovat lukevan aikuisen malleja.
- Lue oppilaille ääneen.
- Luo ympäristö, joissa kirjoihin on helppo tarttua.
  - esittele oppilaille kirjoja ja lue niistä otteita ääneen (kirjavinkkaus)
  - tarjoa paljon valinnanvaraa (-> huomioi lasten erilainen lukutaito)
  - järjestä näyttely, johon jokainen tuo lempikirjojaan
  - anna aikaa ja tilaa lukemiselle
- Älä kontrolloi aina lukemista (läksy, raportti, koe, tietopohjaiset kysymykset).
- Hyväksy erilaiset tulkinnat: älä etsi ”oikeaa vastausta” vaan ole kiinnostunut oppilaiden reaktioista tekstiin.
- Suosi vuorovaikutuksellisia kirjallisuuden käsittelytapoja (parilukeminen, lukupiirit)
- Tee lukemisesta toimintaa.

Aerila, J.-L. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. PS-kustannus: Jyväskylä.

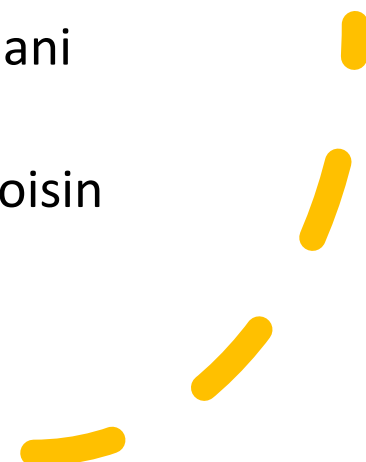
Aerila, J.-L. & Merisuo-Storm, T. 2016. Lukupolkuja. Muutama vekkuli vinkki lukemisen lisäämiseen. Kielikukko 2.
<http://www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko%202%202016%20netti.pdf>

Ahvenjärvi, K. & Kirstinä, L. 2016. Miksi kirjallisuuden lukeminen on tärkeää? Kielikukko 2. <http://www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko%202%202016%20netti.pdf>

Allington, L. and Gabriel, R. E. 2012. Every Child, Every Day. The six elements of effective reading instruction don't require much time or money—just educators' decision to put them in place.
[http://www.nesacenter.org/uploaded/conferences/FLC/2014/handouts/Dan_Feigelson/allington_-_every_child,_every_day_\(2012\).pdf](http://www.nesacenter.org/uploaded/conferences/FLC/2014/handouts/Dan_Feigelson/allington_-_every_child,_every_day_(2012).pdf)

Opettajan oma
lukijuus
"lukijuushistoria"

- Milloin opin lukemaan?
  - Miten lukutaitoni on kehittynyt?
  - Mitä muistan koulun lukukokemuksista?
  - Millainen lukija olen nykyisin?
  - Mitä luen? Missä luen? Miten käytän aikaa lukemiseen?
    - Suosikki- ja inhokkirjani
    - Parhaimmat ja pahimmat lukukokemukseni
    - Lukuhaasteeni nyt
  - Miten hyödynnän omaa historiaani lukemisen opettajana?
  - Mitä omasta lukijuudestani kertoisin oppilailleni?
-

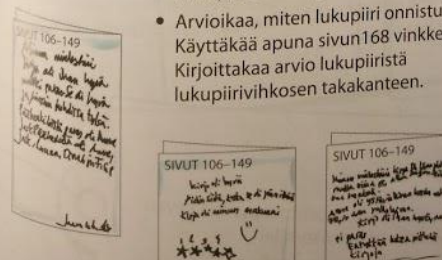
Esimerkki tekstin lukemisen pätkimisestä erilaisin pienryhmätehtävin

LUKUPIIRI YHDESSÄ

- Koulussa**
  - Muodostakaa 3–4 hengen ryhmä, jonka jäsenet lukevat saman kirjan.
  - Taitelkaa paperista lukupiirivihkoset.
  - Kirjoittakaa kanteen kirjan ja kirjailijan nimet. Voitte myös piirtää kirjaan liittyvän kuvan.
  - Jakakaa kirja neljään luku-urakkaan. Kirjoittakaa kunkin luku-urakan sivunumerot lukupiirivihkosen sivuille.
  - Sopikaa, milloin lukupiiri kokoontuu seuraavan kerran, esimerkiksi viikon päästä.
- Kotona**
  - Lue luku-urakka.
  - Tee lukupiirivihkosen ensimmäiselle sivulle ajatuskartta päähenkilöstä.
- Koulussa**
  - Esitellää ajatuskartat toisillenne.
  - Sopikaa, milloin tapaatte seuraavan kerran.
- Kotona**
  - Lue luku-urakka.
  - Valitse yksi kirjan tapahtumapaikoista.
  - Kuvalle paikkaa viidellä virkkeellä tai piirrä siitä kuva.

- Koulussa**
  - Esitellää valitsemanne tapahtumapaikat toisillenne.
  - Sopikaa, milloin tapaatte seuraavan kerran.
- Kotona**
  - Lue luku-urakka.
  - Valitse mielenkiintoinen kohta lukemastasi. Harjoittele lukemaan se ääneen muille.
- Koulussa**
  - Lukekaa valitsemanne kohdat ääneen.
  - Keskustelkaa lukemistanne kohdista.
  - Sopikaa, milloin tapaatte seuraavan kerran.
- Kotona**
  - Lue kirja loppuun. Kirjoita lukupiirivihkosen takakanteen mielipiteesi kirjasta. Perustele mielipiteesi.
- Koulussa**
  - Kertokaa ja perustelkaa mielipiteenne kirjasta.
  - Arvioikaa, miten lukupiiri onnistui. Käyttäkää apuna sivun 168 vinkkejä. Kirjoittakaa arvio lukupiiristä lukupiirivihkosen takakanteen.

Kirjojen valintaa auttamaan kirjastoyhteistyön lisäksi

- **Lukemo.** <https://lukemo.fi/>
- Lukemo on Lastenkirja-instituutin ylläpitämä sivusto, joka esittelee uusimmat lasten- ja nuortenkirjat tietokirjoista kaunokirjallisuuteen.
- Voit hakea eriaiheisia kirjoja hakutoiminnolla.
- Sisältää myös Lasten ja nuorten oma ääni -sivut.
- ”Sivuilta löydät kirjavinkkejä, vinkkivideoita, kirjoituksia ja fanitaidetta, jotka ovat kaikki lasten ja nuorten itse tekemiä.”

LAJI

- ☐ Helppolukuiset kirjat
- ☐ Kertomukset
- ☐ Kuvakirjat
- ☐ Lastenromaanit
- ☐ Nuortenromaanit
- ☐ Novellit
- ☐ Näytelmät
- ☐ Nuorten aikuisten kirjat
- ☐ Paksulehtiset kirjat
- ☐ Runot
- ☐ Sadut
- ☐ Sarjakuvat
- ☐ Selkokirjat
- ☐ Tietokirjat

KIELET

- ☐ Kaikki
- ☒ Suomi
- ☐ Englanti
- ☐ Ruotsi
- ☐ Saame
- ☐ Karjala
- ☐ Romani

Ty

AIKARAJAUS

Alkuvuosi

2018

Loppuvuosi

2022

KOTIMAISET KIRJAT

- ☐ Näytä vain kotimaiset kirjat

Kirjallisuuden opetuksen suuntaukset

Kaanon

**Elämyksellinen
lukeminen**

**Analyttinen
lukeminen**

Kaanonit kirjallisuuden opetuksessa

(Kauppinen 2010; Fleming 2007; Pieper 2006)

- Perustellaan yhteiskunnan toimivuudella ja demokratialla: kaanontekstien opetuksella taataan kaikille oppilaille pääsy yhteiskunnan arvoteksteihin, taataan kansallisen kulttuuriperinnön helmien säilyminen ja sosiaalistetaan oppilaat länsimaisen kulttuuriin.
- Synnyttää käsityksiä niin sanotusta hyvästä ja huonosta kirjallisuudesta , mikä pahimmillaan rajaa pois oppilaan omaa tekstimaisemaa ja oppilaalle itselleen tärkeitä tekstejä.
  - Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa tavoitteeksi asetetaan mm. oppilaan identiteettityön tukeminen. Jos oppilas ei voi tuoda kouluun tai käsitellä koulussa itselleen merkityksellisiä tekstejä, rajoitetaan koulussa tällöin hänen identiteettityötään – Kaanonopetusta onkin kritisoitu 1970-luvulta
- Toki kaanonkin voi olla rohkaiseva ja innostava: niin kutsuttu demokraattinen kaanon pitää sisällään muun muassa yhteisten kirjallisuusvalintojen tekemistä ja neuvottelevan otteen opetuksessa. Demokraattiseen kaanoniin kuuluu sekä kansallisia että monikulttuurisia tekstejä, ja se tarjoaa mahdollisuudet monipuoliseen, lukuprosessia kehittävään sekä sisältölähtöiseen kirjallisuuden opetukseen.

Elämyksellinen lukeminen

(ks. esim. Kauppinen 2010; Langer 1995; Linnakylä & Sulkunen 2005)

- elämyksellisyyttä korostavat menetelmät sitouttavat oppilasta lukuharrastukseen
- pitää sisällään mm. haasteellisuudessaan ja vapaavalintaisuudessaan sopivat kirjallisuusvalinnat, oppilaiden omien tekstivalintojen arvostuksen sekä lukuilon ja -nautinnon mahdollistamisen
- perustuu oppilaan sisäiseen motivaation, ja opetuksessa siihen voidaan luontevasti liittää yhteistoiminnallisia työtapoja
- opetussuunnitelmissa myös oppilaan kasvuun ja kehittymiseen liittyviä tavoitteita, sillä elämyksellisessä lukuprosessia oppilaan katsotaan käsittelevän tunteitaan, elämyksiään ja kokemuksiaan. Lukemisen katsotaan tällöin auttavan oppilasta myös kehittämään persoonaansa ja avartamaan maailmankuvaansa
- Langerin (1995) mukaan elämyksellinen lukuprosessia jakaantuu neljään mielensisäiseen vaiheeseen, jotka eivät välttämättä etene lineaarisesti.
  1. lukija pyrkii pääsemään tekstiin sisälle kaikin mahdollisin keinoin ja rakentaa siten omaa mielikuvaansa tekstin maailmasta.
  2. prosessia syvennetään tulkitsemalla
  3. tulkintoja ja lukukokemuksia verrataan omiin aikaisempiin kokemuksiin ja aiempiin tietoihin -> kolmas on merkityksellinen lukijan sisäisen motivaation ja lukuharrastuneisuuden ylläpitämisen kannalta, ja onkin syytä pohtia, onko opetuksessa riittävästi aikaa juuri sen tason prosessoinnille
  4. reflektiovaihe, jossa kaikkea koettua puntaroidaan vielä uudelleen
- uudenlaisen ymmärryksen tavoittelu mm. yhteisöllistä lukukokemuksen ja toisten esittämien tulkintavaihtoehtojen avulla
- tarjoaa mahdollisuudet aitoon dialogiseen opetukseen, jolla puolestaan voitaisiin parantaa jopa paljon puhuttua kouluviihtyvyyttä.

Analyyttinen lukeminen

(ks. esim. Kauppinen 2010; Kouki 2010)

- lukeminen **käsitteiden mukaan tehtävää analyysiä** sekä **tulkintaan perustuvaa lukemista**, toisaalta luettaessa etsitään merkityksiä erityisesti fiktiivisille teksteille
- syntyi 1970-luvulla vastavaikutuksena opetuksen tulkintapainotukselle, joka oli puolestaan syntynyt kaanonin ja elämyksellisen opetuksen myötä.
- perustuu kirjallisuusanalyysin käsitteiden ja lajiluokittelujen käyttöön
- irtiottona perinteiseen kirjallisuushistoriaa korostaneeseen opetukseen
- Käytettävät käsitteet ja lajijako pääjakoon ja eri lajityyppeihin tulevat opetussuunnitelmista
  - käsitteistön taustalla on lukuisia eri kirjallisuuden tutkimuksen suuntauksia, mikä haastaa oppilasta käsitteiden omaksumisessa.
- Tutkimusten mukaan opetussuunnitelmat ja oppimateriaalit haastavat analyttisen opetuksen osuuksissaan opettajan kirjallisuuden pedagogiikan hallinnan, sillä opettajan tulisi pystyä motivoimaan oppilaat lukijoina aktiiviseen analyysityökalujen käyttöön.

yhteinen näkemys koulussa opetettavista kirjallisuustieteellisistä käsitteistä: muun muassa käsitteet aihe, juoni, kertoja, pää- ja sivuhenkilö, miljöö, tapahtuma-aika, symboli, motiivi ja teema toistuvat lähes kaikissa oppimateriaaleissa sekä opetussuunnitelmissa.